

*Сања Лазаревић Радак**

Институт за политичке студије, Београд

СИМБОЛИЧКИ АСПЕКТИ ЈЕДНЕ СПОРЕДНЕ ВЕСТИ: СЛУЧАЈ МЕДИЈСКОГ ИЗВЕШТАВАЊА О ПОЈАВИ ПАНТЕРА У ГРАНИЦАМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ**

Сажетак

Почетком новембра 2022. године, медији у Србији пренели су вест о необичној појави на западу Бачке. Црни пантер који по тврдњама наводних очевидца лута шумама у близини Апатина, изазвао је фасцинацију, страх, подсмех и неверицу грађана, допуштајући краткотрајно и делимично преусмеравање пажње са згуснутих информација о потенцијалној глобалној кризи изазваној условима које је диктирала пандемија и све учесталијих информација о угрожености животне средине на глобалном и локалном плану, на бајковити наратив са симболичким значењима. На основама Лангеровог концепта „других вести” и Келсијевог схватања дискурзивних митологија, критички су анализирана три медијска дискурса о појави пантера у Апатину: 1. Пантер као метафора непријатељске другости; 2. Пантер као имагинарни пријатељ и савезник

* Имејл адреса: sanjalazarevic7@gmail.com; ORCID: 0000-0001-9332-4343.

** Текст је настао на основу ауторкиног предавања по позиву: *Panter u medijskoj priči: simbolički aspekti jedne sporedne vesti*, Ciklus on line *Mačke u slovenskim narodnim kulturama*/Cикл on line *Koty w słowiańskich kulturach ludowych*/Cикл on line *Komu u слов'янських народних культурах*/Cикл on line *Коты в славянских народных культурах*, Commission on Slavic Folklore, The International Committee of Slavists, Bratislava, 6 april 2023.

опозиције; 3. Фолклорни пантер као наративни простор бекства и извор психолошке утехе.

Кључне речи: пантер, медији, дискурс, другост, унутрашњи/спољашњи непријатељ

УВОД

Након што се медијима проширила вест да је ловац Петар Сладић уочио „новог, опасног предатора у српском Подунављу на Западу Бачке“, тврдећи да је на мање од петсто метара” (Leskovic 2022) приметио „елегантни ход велике мачке, без журбе и страха” (Dnevnik 2022), онтологија велике црне мачке и њена другост за само неколико дана обогатиле су дискурсе о безбедности земље, отвориле питања међународног поверења и преусмерила пажњу на занемарени геосимболички простор Војводине. Озбиљност ситуације потврдио је ангажман јавног сектора и ефикасно укључење надлежних служби, па је Јавно Предузеће Војводинашуме издало упозорење о појави пантера због чије опасности грађани треба да воде рачуна о себи и својим ближњима, додајући тако тон институционалне озбиљности, наизглед све непоузданијим изјавама очевидаца који су потврђивали сусрет са „изразито опасним предатором” (RTS 2022a). Употреба савремене опреме и брига државе за грађане већ у првим данима потраге потврдили су озбиљност ситуације, док су у јавности једнако заступљене тврдње о фантазији, омашци и ловачкој причи преусмеравале пажњу грађана са свакодневних потешкоћа на егзотични простор дивље равнице. Упоредо са званичним медијским информацијама, оне са друштвених мрежа, бројних портала и, уопште, разуђеног и неселекционисаног интернет простора постају све згуснутије. Овако је новинска прича постепено превазишла како свој институционални, тако „ловачки” оквир, постајући неизоставни део мимова, коментара на друштвеним мрежама и форумима (Ashliman 2006, 11). Упркос објективном одсуству консонанција, „лажна дилема” о постојању/непостојању пантера и нагађања о његовој опасности усмеравали су мишљење у новим правцима (Рашевић 2014, 129). Упркос томе, бројни симболички аспекти приче о пантеру, међу којима је издвојено три, указују на базичне елементе дискурса чија даља анализа показује социјалне тензије испољене

кроз осећање колективне и индивидуалне угрожености изазвано махом спољашњим околностима које трају од краја 2019. године (Splichal 2015). Приче сличне овој јављају се протеклих деценија у Великој Британији и Италији, окончавајући се нестанком звери на начин мистериозан попут њеног појављивања, а прва нагађања о томе да се пантер јавља у границама Србије отпочињу већ 2021. године када извештавања о њему нестају, потиснута другим темама (Telegraf 2021).

Иако је пандемија коронавируса привремено потиснула извештавање о статусу бројних економских и еколошких питања са којима се Србија суочавала у протеклој деценији, апокалиптични дискурс о безизлазности изнова је добио на снази убрзо након што су бројеви заражених и преминулих пали у други план. Садржај вести о појави дивље животиње у Апатину омогућује реконструкцију три основне функције ове новинске приче којима се она потврђује као споредна, али неопходна вест: 1. Пантер као симболички, гранични и спољашњи непријатељ (Gil 2006, 127); 2. Пантер као пријатељ и савезник опозиције. Премда делује као критички покушај, овакво конструисање пантера као остатка дивљине са симболичком функцијом подсећања на природне потенцијале Србије, не успева да напусти оквире егзотизације, окончавајући се у неуспешној и неорганизованој, махом симболичкој и језичкој интервенцији; 3. Пантер најзад постаје протагониста прича и део фолклоризоване медијске свакодневице. Са овим квалитетима примарно функционише као фантазија, те допушта краткотрајно опорављање, бекство и утеху од егзистенцијалних изазова.

ТЕОРИЈСКИ ОКВИР

Како Џон Лангер (John Langer 1997) формулише у својој студији *Tabloid Television: Popular Journalism and the 'Other' News*, пожари, поплаве, необичне појаве, „селебрити” биографије, приче о жртвама насиља, елементарним непогодама или саобраћајним несрећама, чине део „других” или „споредних” вести. Иако тривијалне и присутне на површини наше свакодневице, оне не релативизују, нити угрожавају статус „озбиљних вести”, већ обезбеђују места идентификације рецепијената (Langer 1997, 30). Лангер успоставља концепт „других” вести на месту уобичајеног схватања сензационализма као извештавања о безначајним темама у

таблоидном маниру, било да они постају део званичних, „мејнстрим” вести, или су део медијског тока који подстичу портали и други извори широко схваћеног информисања (Uzuegbunam 2013, 69–78). Но, приче о насиљу, жртвама и елементарним непогодама, упркос емоционалним одговорима и широком аудиторијуму до кога досежу, могу оставити утисак монотоности и одсуства изненађења, те су њихови произвођачи и конзументи увек изнова суочени са неопходношћу производње нових, узбудљивијих вести (Frye 2005). Организоване тако да задовољавају очекивања рецепијената и успостављају базичну структуру дискурса који је присутан у бројним, наизглед распршеним догађајима у времену и простору, ове вести се деле на: изузетне, вести о угрожености, вести о жртвама и оне о традицији и историји друштва у којем се пласирају (Kelner 2004). Ове вести се јављају, или производе у тренуцима када је актуелан налет информација које могу деловати претеће, дестабилизујуће и угрозити релативно хармоничан ток појединчеве, породичне и, у значајној мери, колективне доколице (Langer 1997). Споредне вести су пропуштене кроз филтере драматизације и омогућују да се пажња јавности на тренутак преусмери изван поља „озбиљног”, махом економског и политичког, са циљем очувања поретка информација (Lazarević Radak 2020, 51–56). На овај начин, главне вести које би грађанима могле дати објективнију слику о ситуацији у друштву, привремено постају „споредне”, или бар неважне, те се њиховим манифестним постављањем у други план одлаже извештавање о питањима од значаја (Рашевић 2014). Укључивање ових вести не угрожава главни ток „озбиљних вести”, а служећи широко схваћеној забави, вести о угрожености, о трагедијама и херојским подухватима одржавају психолошку равнотежу између страха и агресиве, осећања изложености опасностима и производње фигуре непријатеља као субјекта којим се угроженост рационализује. Овакви наративи испуњавају свакодневицу, па усмеравајући и обликујући доколицу, производе знање кроз језик и репрезентације. Дистрибуцијом тривијалних и често, фантастичних наратива перпетуирају се фиксирана веровања и идеје и одржава њихово подразумевање (Langer 1997, 36).

Бавећи се трансперсоналном политиком нарације и идеологије, Дарен Келси (*Darren Kelsey*) успоставља оригинални интердисциплинарни оквир применљив на студије медија, журнализам и критичку анализу дискурса. Наиме, под анализом

коју назива дискурзивно-митолошком, Келси подразумева флексибилно поље одређено дискурзивним конструкцијама које потичу из митологије. Показујући да су друштво и митологија дубоко повезани са психолошким структурама и архетипским механизмима, Келси претпоставља да живимо по афективним квалитетима које успостављају митови (Kelsey 2017, 4). Митске структуре тако доминирају информативним системима, оне су присутне у конститутивним наративима, а будући да делују познато јер одговарају обрасцима који се у већем броју култура преносе генерацијама, појединци их прихватају као неупитне (6). Инспириран јунговским схватањем архетипова колективно несвесног, Келси овде убраја широко поље асоцијација на учестале представе које дели велики део човечанства. Митологије, које се могу јавити у фрагментима, у формама асоцијација и ликова, врше континуирани утицај на друштвене односе у јавној и приватној сфери, од којих свака понаособ остаје политичка. Овако схваћени митови, нису тек кохезиона снага друштва, већ сигнали криза, успона, победа/пораза, моћи/немоћи. Писани и усмени наративи, изјаве и друге форме текста које конотирају са необјашњивим, мистериозним, нерешивим и фантастичним преплићу се са дискурсима о економији, политичкој моћи и свакодневици, репродукујући постојеће стање у друштву. Управо ово објашњава механизме преливања глобалних вести на локалне планове и њихово прилагођавање локалним контекстима. Истине које успостављају ове, најчешће, фантастичне слике, омогућују да се у својој разноликости обухвате унутрашњи и спољнополитички дискурс као део укупног културног репертоара који превазилази границе националног, регионалног и административног. Рад дискурзивних митологија огољује се у медијском простору сведочећи о снази и трајности представа у складу са којима друштва живе. Ове представе најзаступљеније су у ономе што Лангер назива споредним вестима тврдећи да управо њихов ток изазива скупове емоција и последично, допушта кретање главног тока вести. Њиховој снази доприноси придруживање симболичког аспекта у значењу форме која сажима скуп репрезентација које се могу односити на неки други објекат (Sneddon 2015).

Истраживање је засновано на репрезентацијама о појави црног пантера у Апатину и околини, које су пласиране у Србији и, делимично у региону, од 9. новембра 2022. године, до 30. маја 2023. године. Током истраживачког рада, прегледано је нешто више

од педесет новинских чланака који се јављају у овом временском распону, а сам текст обухвата четрнаест наслова. Истраживани период обележен је постепеним смиривањем пандемије, али појавом нових ратних жаришта у свету о којима се интензивно извештава у медијском простору Србије. Упоредо са овим, у медијима се препознаје стрепња да ће потенцијални нови таласи пандемије и отварање нових сукоба глобалних размера утицати на привредне и економске интересе Србије. Циљ истраживања био је идентификација и критичка анализа форми у којима се фигура наводно одбеглог пантера јавља у новинском дискурсу Србије.

СИМБОЛИЧКЕ И МЕДИЈСКЕ РЕПРЕЗЕНТАЦИЈЕ О ПАНТЕРУ

Мачка, у симболици, остаје у блиској вези са натприродним, што одговара њеној дуалној природи – човековој склоности ка обожавању мачке и амбивалентном односу према њој (Lampric 2000, 84). Хтонска природа мачке, њена брзина и спретност, омогућују асоцијације на натприродно служење и у складу са овим, повезаност са тамом и светом који се простире изван свакодневних чулних опажања (Biderman 2004, 218). Ова својства залог су легитимизације мачије неухватљивости и увек вребајуће природе која долази до изражаја у медијским репрезентацијама пантера. Широка распрострањеност уверења у кретање црне мачке („прелазак пута“) као негативни предзнак наслеђена су из хришћанског средњег века који демонстрира нетрпељивост према овој животињи повезујући је са самим ђаволом. Она могу, али не морају комуницирати са стрепњом од пантера, и омогућују одржавање представе о његовој мистериозности и потенцијалној свирепости. На слична значења ослања се и медијски дискурс превођењем репрезентације црног пантера у слику „велике црне мачке“ која се репродукује са изузетном упорношћу. Но, једна особина, несумњиво је заједничка и одговара његовој дуалној природи. Наиме, црни пантер и митолошке мачке су „шејпшифтери“ (*shapersifters*). У митологији и спекулативној фикцији, оваква бића, с лакоћом се физички трансформишу што се приписује божанској интервенцији, урођеној способности или демонској манипулацији. Зевс, Фреја, којоти у индијанској митологији, Мерлин, Артур, Гаруда и наге било трикстери или не, комбинују своје бесконачне моћи трансформације, користећи их као главни адут у

својим биткама. Богат симболички потенцијал мачке/пантера, њена моћ трансформације, скривања, нестајања и поновна појављивања, омогућују укључивање дискурса о амбивалентним значењима, међу којима се издвајају, како другост и непријатељска другост, тако пријатељска наклоност и обожавање. Трансформативна снага овог карактера омогућује пројектовање потреба и тежњи, како за агесијом и алтерацијом, тако за наклоношћу (Gil 2006, 127). Звер симболизује Другост, било да је реч о бајкама, причама, новинским извештавањима или другим фолклорним формама (Bettelheim 1976). Она доноси сусрет између симболичког реда и онога што угрожава његову стабилности, те њено природно станиште постаје граница на којој опстаје као форма између људског и нељудског.

„Њихов” или „наш”: алтерација простора и конструисање непријатеља са границе

Вест да на северним границама земље „пантер терорише грађане”, „убија псе чуваре”, „да је права звер” (Ћонкаш 2022) и да грађанима убија стоку омогућује препознавање дестабилизујућег субјекта – црне мачке која је у дослуху са злим; моћна и свирепа, претећа по човека, друге животиње и читаву природу. Богат асоцијацијама на неприродно, абнормално, нечисто (хибридно), супротставља се нормативним идеалима, рефлектујући дуалност/другост/монструозност и стога претњу по читаво друштво. Пантер задржава бројне симболичке аспекте као симбол помаме, беса, жестине и немилосрдности, те се током друге половине новембра 2022. године, у новинском дискурсу, препознаје и као звер са застрашујућим и убилачким квалитетима. Насловом „Црни пантер раскомадао пса? У Врбасу пронађени делови тела животиње – дивља звер крстари Војводином” (Рајић 2022), допринеће се убедљивости тврдњи о опасности „мистериозне звери”: „Сама чињеница да је он међу људима, упућује на то да је у опасности и да ће се бранити, због чега треба бити опрезан” (Vlajović 2022). Смештање ове и других, блиских појава близу граница, остаје у вези са амбивалентном природом мачке и заснива се на репрезентацији границе као недефинисаног простора на којем се одвијају фантастични сусрети, а јављају мистериозне и чулима тешко доступне другости.

У јавном дискурсу, недовољно искоришћени геосимболички потенцијал Војводине, добија на значају као место дивљине и

порозне класификације, али и простор на којем коегзистирају наизглед инкомпатибилне другости. Потенцијал за њену медијску егзотизацију ослања се на чињеницу њене изразите мултиетничности и, махом замишљене историјске тренутке у којима је она фигурирала као унутрашња другост наизглед јединственим административним и дискурзивним телима. Стереотипи који су у прошлости функционисали као менталне мапе за „превођење” Војводине, видљиви су у јавном и популарном дискурсу, у популарној култури и одређују је у терминима спорости, летаргије, флегматичности, цивилизованости, формализма и испразног маниризма. У овако замишљеном простору Војводине, појава пантера добија иронијски призивок егзотичне и дивље другости на припитомљеном и у складу са стереотипном сликом – „цивилизованом” терену. Ова репрезентација се укршта са дивљим карактером животиње, чиме је успостављен баланс између пантерове „заstraшујуће агресивности” и конфигурацијом условљене транспарентности терена. Управо овај квалитет омогућује хуморескни и иронијски призивок ситуације у којој опозиције цивилизација/дивљина постају порозне. Он ће до изражаја доћи у мимовима као критика доминантног дискурса који са комичном озбиљношћу приступа једној у низу „ловачких прича.”

Присуство другости на ободима границе, открива аспекте односа са другим који је иза ње, те иза административних оквира саме земље. Звер заточена у латентној другости, или бар оној коју нисмо препознавали као другост, опстаје и годину дана касније када добија једно од најзначајнијих места у новинском дискурсу. Од 2022. године локални медији у Хрватској преносе: „Подузеће Војводинашума и државне службе упозориле су грађане војвођанског мјеста Апатин, на граници с Хрватском, да је у њихову подручју уочена црна пантера и да буду на опрезу, пренијели су у петак регионални медији” (Нина 2022).

Лоцирање пантера на границе између Хрватске и Мађарске са симболичким потенцијалом производње опасне и нестабилне другости омогућује репродуковање представе о незаштићености друштва (Ahmadpour, Hafeznia and Yuneidi 2010). Иако у јавном дискурсу ове границе функционишу као административне и физичке, у пракси служе као ознаке унутрашње вулнерабилности (Lianos 2013). Инвокација придева мистериозно, опасно, тајанствено доприноси креирању угрожавајуће атмосфере, па *Јуроњуз (Euronews)* и *Курир* извештавају о мистериозном пореклу пантера и о нејасноћама у

вези са сликом шапе као могућим доказом присуства дислоциране дивље животиње: „Мистерија црног пантера у околини Апатина” (Vlajović 2022); „Упитно је и чија је слика шапе” (Kurir 2022). Квалитет мистериозности радикализује другост животиње, па се дискусија о пореклу животиње води у духу утврђивања његове националности са најмање три степена, при чему се Мађарска и Хрватска ограђују од опасног потенцијала властите другости: „Мађарска и Хрватска искључиле могућност да је опасни предатор могао прећи српску границу” (Danas 2022); „Мађарска и Хрватска тврде да није њихов”; „Мађарска и Хрватска категоричне да није њихов” (Kurir 2022); „Шта Мађари крију о нестанку црног пантера?” (Stojanović 2022). Потенцијал вулнерабилности који је оголила пандемија пробијањем административних, националних и симболичких граница постаје видљив у форми одушка када дневни лист *Ало*, објављује препоћу у потрази: „Срби заплашили предатора: пантер збрисао у Хрватску”?! (Zarić 2022). Иако алтерирање пантера добија форму тријумфа, стрепња се одржава преношењем нових сведочења и увођењем нових актера (Zanini 2002, 58). Премда суседи поричу свој удео у производњи опасности, извештавање о новим акцијама налажења и хватања пантера обогаћује се увођењем војне и технолошке терминологије, чиме се производи атмосфера угрожености: „У потрази за црним пантером ангажован дрон и термовизијске камере” (RTS 2022b). Намера да се пантер попут непријатеља онеспособи успављивањем, најзад добија функцију демонстрације цивилизацијског потенцијала (Todorov 2010, 43): „Када црни пантер буде ухваћен, биће успаван и имобилизован у Зоолошком врту на Палићу” (Subotičke 2022).

Стил и тон овог саопштавања садрже елементе моралног спектакла. Ова размена другости део је репрезентација и препознавања „нас” и „других” као (конститутивних) супротности на којима се постјугословенски идентитети у значајној мери заснивају (Lazarević Radak 2011, 19). Однос међу њима је структуришући, конститутиван и неопходан ради дефинисања и одређивања простора који заузима ми-група (Petrović 2009, 3–8). Док је у једној тачки историјског континуума на истој релацији конститутиван однос братства, сусед увек може, на симболичком, вербалном, плану или, у датом случају, у оквирима таблоидног дискурса, постати „ближњи са којим ваља ратовати” (Gil 2006, 160). Овако схваћено, извештавање о пантеру, на нивоу метафоре остаје изнова актуелно подсећање како на опасности које вребају на границама, тако на структуришућег

противника који се изнова повлачи, нестаје и јавља, остајући гранично далек и близак (Војанић 1995, 66). Символичка страна овог односа и њена улога у идентификацији ми-групе омогућује да тривијална вест, репродуковањем овешталих репрезентација, одржи интересовање реципијента. Слично се може рећи и за Војводину која није „унутрашња другост” на основама неког објективног критеријума, већ је произвољно одређена универзалном потребом за културном и геосимволичком демаркацијом.

Пантер као добри дивљак и савезник опозиције

Када се на друштвеним мрежама и у појединим медијима појавила фотомонтажа на којој двојица ловаца позирају поред наводно убијеног пантера, реакције грађана који заступају како еколошке, тако моралне принципе опхођења према животињама, организују се око група „Правда за пантера”, као акције групе грађана организоване око удружења „Шамар” и Фејсбук групе „Заштитимо пантера”. У наизглед критичком тону, медији извештавају да је Србију захватила „пантерманија”, поделивши земљу на оне који се залажу за успављивање и на оне чија брига за пантерову судбину прелази границе уобичајене егзистенцијалне бриге (RTS 2022). У сличном тону, извештаваће и медији у региону, стицајем околности поставши део акције лоцирања ове животиње, па тако хрватски медији, у властитом покушају алтерирања суседне земље, иронично преносе да је Србију захватила пантерманија, те да се, у Србији, једни залажу за убијање пантера, док се други моле за његов живот (RTS 2022). Асоцијације на овештале репрезентације засноване на уобичајеном разумевању „два табора” са различитим вредносно-политичким становиштима, овде нису случајне, а случајна није ни улога медија у њиховој производњи (Spasić, Petrović 2012, 23–44). У романтичарским терминима, схваћен као део угроженог света, маргинални и лутајући, измештен и изложен ризицима које изазивају противници природе, пантер функционише као метафора угрожености животне средине Србије и присуства еколошког нехата. У протекле четири године, развој информационих технологија, грађанима Србије је омогућио приступ подацима у вези са угроженошћу животне средине, те се ове информације почињу користити као полазиште за критику унутрашње политике и критику привредних стратегија. Глобални трендови који усмеравају интересовање грађана ка правима животиња

остају, како окосница бриге за „судбину пантера”, тако инструмент артикулације незадовољства у вези са очувањем животне средине Србије. Стрепња за живот пантера на Западу Бачке покренуће и низ коментара на друштвеним мрежама. Под насловом: „Тражимо од надлежних да не усмрте предивну животињу”, дневни листови извештавају да се из страха за живот животиње коју данима траже све надлежне службе, укључујући и стручну службу из Зоо Палића, на Фејсбуку појавила група „Сачувајмо пантера” која тренутно броји 144 члана, а која има за циљ да окупи што већи број истомишљеника који би својим апелом помогли да се звер не усмрти, него да се, за њу, пронађе хумано решење (Nova 2022).

На форумима посвећеним овој теми, наилази се на бројне негативне коментаре о политичким представницима друштва у терминима непоштовања природе. Овим дискурсима једнако доминирају поделе на нас и њих, при чему „ми” штитимо природу, док је „они” уништавају, или бар угрожавају. Попут других представа о добром дивљаку, ова о пантеру, функционише као критичко мишљење о властитој земљи. Незадовољство се задржава у еколошким границама, те пантер функционише као природа која заступа еколошке интересе друштва, док су „они” група која господари и контролише како „нас”, тако „недужну природу” (Todorov 1994). Као и у другим, сличним контекстима, угрожена животна средина укључује се у политички дискурс како би се идентификовала као јавно добро постајући морално супротстављена „исквареном човеку” који од индустријске револуције угрожава природу. Зелени дискурси и метафоре упозоравају на различите, умножене опасности постајући тако користан инструмент када се њима служе еколошка удружења (Sally 2008, 91–101). Но, дискусије о судбини пантера остају део фантазије колико и имагинативни напори који се улажу у конструисање његове опасне другости. Пантер наставља да функционише у оквирима поларизујућег дискурса, те његово „пријатељство” одређује још једна потреба за учвршћавањем идентитета.

Пантер као јунак: фантазија, оправљање, бекство и утеха

Ослањајући са махом на Толкинова (*Tolkien*) запажања, Бруно Бетелхајм (*Bruno Bettelheim*) у својој књизи *Значење бајки* издваја

елементе који обезбеђују трајност прича кроз интересе рецепијената. Добру бајку, како истиче, чине бекство и утеха као опорављање од дубоког незнања (Betelhaјm 1976, 162). Причање новинске приче, како је схвата Лангер и употреба дискурзивних митологија, у контексту Келсијеве анализе, блиски су бајци о којој пишу Толкин и Бетелхајм. У настојању да појединац/дете изађе из страха и очаја, новинска прича/приповедач нуде тему угрожености, или елемент пресудан за идентификацију – угрожавање јунаковог телесног постојања (163). Експлоатација симбола, фолклорних елемената, митологија, и архетипова, омогућује повезивање конзументата са дубоко усађеним знањем, те покретањем бројних афеката (Lyanage 2013, 231–246). Као и у другим аспектима популарне културе, у новинском извештавању опстаје логика бајке. У смислу структуре и форме, успешне новинске приче задржавају њихову логику (Handoo 2000; Kononenko and Kukharenko 2008, 8–18). Постајући видљиве у периодима криза и пораста егзистенцијалне стрепње, ове новинске приче задржавају пажњу рецепијената и омогућују да главне, политичке вести, неометано теку и буду прихваћене као неминовност. Пантер као свирепа звер и као добри дивљак, не може бити лишен привлачности, чак ни када ослаби интересовање за његов медијски потенцијал (Betelhaјm 1976, 23). Као протагониста новинске приче, он омогућује поистовећивање са јунацима и спасиоцима, те даљу идентификацију субјекта са његовима искушењима, страдањима или тријумфом. На тај начин, његова употреба у медијима универзално је средство за задовољавање фантазија конзументата вести. Келси, употребљава Јунгов (Jung) појам архетип, у значењу формално одређених слика које настају услед нагомилавања поновљивих искустава (Jung 1984, 174). С обзиром да Келсија примарно занима на које начине се архетипом манипулише у политичкој култури и у свету медија, као сферама које су дубоко повезане са психолошким механизмима, он архетипове види као једноставне и лако прихватљиве слике које изазивају скупове емоција, покрећу масе и мобилишу протесте (Kelsey 2017, 4). Овако схваћен дискурс, митологија и медији чине својеврсно тројство јер се њихова семантика преклапа и укршта. Мит је заправо тип дискурса и средство за дисеминацију идеологије, а идеолошко поље које је могуће истраживати идентификацијом митова је простор за опсервацију и извор за препознавање дубљих мотива. Архетипови не морају бити искључиво форме и праксе причања прича јер опстају и у својој натурализованог форми и могу бити сведени на

своје фрагменте, или, попут пантера, на фигуре које подразумевају сличности и постају функционалне у одређеним околностима. Они се могу јавити као мотиви, граматичке конструкције, локације наратива, историјски конструкти, функционисати као патос, опстајати као језик, стил или композиција дискурса који конструише мит. Дискурси креирају приче које преносе идеологију, док идеологије конструишу дискурсе, па су тако ове три компоненте у сталној међузависности и увек укључене у проток репрезентација и емоција (Kelsey 2015, 28). По Келсију, писмени и усмени наративи, изјаве и друге форме текста које изазивају емоционалне одговоре код конзументата остају у вези са натприродним и фантастичним што им омогућује да усмеравају или преусмеравају политичке вести, учвршћују *status quo* и скрећу пажњу са битних политичких информација. Ове политичке вести заправо су оно што Лангер назива „главним током” или „озбиљним вестима”. Веза између архетипа и политичког контекста омогућује да *status quo* превазиђе границе регионалног, административног, дневнополитичког и добије симболичка својства (Žigarde 2000, 12). Пишући о извештавању о афективним митологијама у доба кризе какви су Брегзит (*Brexit*) и мигрантска криза, Келси примећује укључивање дискурса о несвесном, потиснутом, злом, вребајућем као универзалном средству утехе или скретања пажње са значајнијих, егзистенцијалних и по много чему „приземних” питања која теже одржавању континуиране пажње конзументата медијских садржаја. Ове дискурсе Келси доводи у везу са јунговски схваћеном сенком. Попут Јунга, Келси у сенци препознаје инфериорне аспекте друштва, који се у процесу социјализације означавају као ниже вредни и дефектни. Морални проблеми који се јављају у вези са овим аспектима, на нивоу личности провоцирају Ја, или систем вредности читавог друштва огољујући његову порозност (Hark 1998, 98). У овом контексту, пантер је сенка друштва која вреба из прикрајка, чекајући ноћ током које лови све што је требало да остане заштићено и сакривено. Сенка радије указује на вулнерабилност и потиснуту агресивност, него на манифестне проблеме. Богат симболички потенцијал, стога омогућује да прича о пантеру постане део новинског фолклора, да функционише интертекстуално и референтно и нађе се у рекламама, на билбордима, у изјавама у вези са другим питањима, и да постане имагинарна туристичка атракција која привлачи пажњу попут фигуре на апатинском штанду на Сајму туризма.

ЗАВРШНА РАЗМАТРАЊА: ФОЛКЛОРНО-МЕДИЈСКИ ПАНТЕР

Осим што може бити застрашујући и извор континуиране стрепње, пантер комуницира кроз смех. Пародирање његове појаве у Апатину, упоредо са медијским извештавањем, добило је независни простор у слободнијој форми, на друштвеним мрежама. Већ затечени апсурд његове егзотичне појаве у Србији, непосредно након пандемије, функционише као смиривање и као повратак нормалном животу (Vidaković 1995, 21). Фолклор се састоји од анахронистичког хумора који резултује интерсекцијом стварног и имагинарног, постојећих веровања, карактеристичних ликова и елемената савремене масовне културе. Овакви су карикатуре и призори, Моглија на пантеру (из *Књиге о џунгли*) који путује у Апатин, па чак и натпис *Black Lives Matter* као део широко схваћене опште културе и фолклорних тековина глобалног света. Практични, приземни хумор који функционише као опозиција извештавању о опасној животињи, заправо делује отрежњујуће, па поређење пантера са мачком, фотографисање црних, власничких мачака у топлини дома, или у двориштима, поређење ситуације са онима из стрипова, бајки, цртаних филмова и антологијских збирки прича и романа, омогућује сажимање, умножавање и комуникацију великог броја културних производа. Пантер постаје свакодневни, приземан, питом и комичан, чиме се, не само опушта наметнута тензија, већ се креира богато имагинативно поље доступно свима. Овако знање са друштвених мрежа опонира мејнстрим медијима у слободном току и игри асоцијација, привлачећи све већи број учесника и конзумента. Појава црног пантера, у овом контексту, престаје да буде вест, постајући предмет вицева, шали, изврнутих наратива, или отрежњујућих слика које комуницирају са другим, наизглед различитим формама испољавања слободног мишљења.

Архетипски карактери и новински чланци део су медијског тока чија свесна или несвесна употреба до изражаја долази у периодима сумњи, несигурности и криза. Краткотрајно освежење споредном вешћу која новембра 2022. године постаје јединствено поље идеолошки и политички супротстављених центара извештавања и показује готово опште и универзалне тенденције ка изналагању довољно узбудљивог медијског материјала који пружа утеху и омогућује ослобађање од егзистенцијалних притисака. Причање

приче о пантеру показује у којој мери иста прича може бити преношена са сличном функцијом, из различитих углова, на увек блиске и поновљиве начине. Тензија, опуштање, пријатељство, непријатељство, страх и оптимизам у вези са истом темом и истом појавом, указују на могућности рециклирања и умножавања наизглед јединственог и једнозначног наратива.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Рајић, З. 2022. „(УЗНЕМИРУЈУЋЕ) ЦРНИ ПАНТЕР РАСКОМАДАО ПСА? У Врбасу пронађени делови тела животиње ? Дивља звер крстари Војводином (ФОТО/ВИДЕО).” *Новости*, 27. 11. 2022. Последњи приступ 13. 5. 2023. <https://www.novosti.rs/c/drustvo/vesti/1176815/uznemirujuce-crni-panter-raskomadao-psa-vrbasu-pronadjeni-delovi-tela-zivotinje-divlja-zver-krstari-vojvodinom-foto-video>.
- Рашевић, Драгана. 2014. *Медијска култура и медијска писменост*. Бања Лука: Удружење социолога Бања Луке.
- Ahmadypour, Zahra, Mohammad Reza Hafeznia and Reza Juneidi. 2010. “Representing Imaginary Enemy: A Geopolitical Discourse.” *Geopolitics Quarterly* 6 (4): 7–40.
- Ashliman, Dee. 2006. *Fairy Lore*. London, Connecticut: Greenwood Publishing group.
- Betelhajm, Bruno. 1976. *Značenje bajki*. Beograd: Prosveta.
- Bettelheim, Bruno. 1976. *The Uses of Enchantment: The Meaning and Importance of Fairy Tales*. New York: Knopf.
- Biderman, Hans. 2004. *Rečnik simbola*. Beograd: Plato.
- Војанић, Петар. 1995. *Пријатељ-непријатељ*. Нови Сад: Светови.
- Ћонкаш, Златко. 2022. „Обистиниле се ловачке приче. Србијом стварно лута црни пантер, побегao из Мађарске, напада стoку и терорисе грађане.” *Blic* 10. 11. 2022. Последњи приступ 10. 5. 2023. <https://www.blic.rs/vesti/drustvo/obistinile-se-lovacke-price-srbijom-stvarno-luta-crni-panter-pobegao-iz-madarske/2dg6thz>.
- Dnevnik*. 2022. „Crni panter krstari oko Sonte i Apatina.” *Sombor.info*, 7. 11. 2022. Последњи приступ 15. 5. 2023. <https://sombor.info/vesti-zapadnobacki-okrug/item/9318-crni-panter-krstari-okou-sonte-i-apatina>.

- Danas. 2022. „Crni panter viđen u Apatinu, najverovatnije pobjegao krajem prošle godine iz Mađarske.” *Danas*, 10. 11. 2022. Последњи приступ 15. 5. 2023. <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/crni-panter-vidjen-u-apatinu-najverovatnije-pobegao-krajem-prosle-godine-iz-madjarske>.
- Frye, William. 2005. “A Qualitative Analysis of Sensationalism in Media.” *Graduate Theses, Dissertations, and Problem Reports*. 3218. West Virginia University. Последњи приступ 15. 5. 2023. <https://researchrepository.wvu.edu/etd/3218>.
- Gil, Anižar. 2006. *Jevrejin, Arapin. Istorija neprijatelja*. Beograd: Beogradski krug.
- Handoo, Jawaharlal. 2000. *Theoretical Essays in Indian Folklore*. Mysore: Zooni Publications.
- Hark, Helmut. 1998. *Leksikon osnovnih jungovskih pojmova*. Beograd: Dereta.
- Hina. 2022. „Na granici Hrvatske i Srbije luta crna pantera, vidjeli su je radnici ‘Vojvodinašuma’.” *Novi list*, 11. 11. 2022. Последњи приступ 15. 5. 2023. <https://www.novolist.hr/novosti/divlja-zivotinja-je-na-slobodi-na-granici-hrvatske-i-srbije-luta-crna-pantera-vidjeli-su-je-radnici-vojvodinasuma>.
- Jung, Karl Gustav. 1984. *O psihologiji nesvesnog*. Novi Sad: Matica srpska.
- Kelner, Daglas. 2004. *Medijska kultura*. Clio: Beograd.
- Kelsey, Darren. 2015. *Media, Myth and Terrorism: A Discourse-mythological analysis of the blitz-sprit in British newspaper responses to the July 7th bombings*. London: Palgrave-Macmillan.
- Kelsey, Darren. 2017. *Media and Affective Mythologies: Discourse, Archetypes and Ideology in Contemporary Politics*. London-New York: Palgrave Macmillan.
- Kononenko, Natalie and Svitlana Kukharenko. 2008. “Borat the Trickster: Folklore and the Media, Folklore in the Media.” *Slavic Review* 67 (1): 8–18. doi: 10.2307/27652763.
- Kurir. 2022. „Mađarska i Hrvatska tvrde da nije njihov: panter još nije pronađen, a evo šta će biti ako ga uhvate.” *Objektiv*, 13. 11. 2022. Последњи приступ 21. 5. 2023. <https://objektiv.rs/vest/1304197/madjarska-i-hrvatska-tvrde-da-nije-njihov-panter-jos-nije-pronadjen-a-evo-sta-ce-bit-ako-uhvate>.

- Lampić, Mario. 2000. *Mali rečnik tradicionalnih simbola*. Beograd: Libreto.
- Langer, John. 1997. *Tabloid Television: Popular Journalism and the 'Other' News*. London, New York: Routledge.
- Lazarević Radak, Sanja. 2011. *Na granicama Orijenta: predstave o Srbiji u engleskim i američkim putopisima između dva svetska rata*. Pančevo: Mali Nemo.
- Lazarević Radak, Sanja. 2020. „Patriotkinje, domaćice, majke i lepotice: trivijalizacija vesti o naučnicama u Srbiji.” U *Naučnice u društvu*, ur. Lada Stevanović, Mladena Prelić i Miroslava Lukić Krstanović, 51–56. Beograd: Etnografski institut SANU.
- Leskovic, Miljana, 2022. „Petar je svojim očima video pantera kod Apatina: bio je na 400 metara od nas, išao je lagano, prava zver.” *Telegraf*, 10. 11. 2022. Последњи приступ 17. 4. 2023. <https://www.telegraf.rs/vesti/srbija/3583995-petar-je-svojim-ocima-video-pantera-kod-apatina-bio-je-na-400-metara-od-nas-isaio-je-lagano-prava-zver>.
- Lianos, Michalis. 2013. *Dangerous others, insecure societies: Fear and social division*. London-New York: Routledge.
- Lyianage, Darshana. 2013. “Folklore and Contemporary Mass Media: An Assessment with Special Reference to Sri Lanka.” *Social Sciences and Humanities Review* 1 (1): 231–246.
- Nova. 2022. „Pantermanija trese Srbiju: Osvanula fejsbuk stranica Zaštitimo pantera, nakon nekoliko objava stvari izmakle kontroli.” *Nova*, 14. 11. 2022. Последњи приступ 15. 5. 2023. <https://nova.rs/vesti/drustvo/na-fejsbuku-osvanula-grupa-sacuvajmo-pantera-jednibi-da-ga-uspavaju-drugi-se-mole-za-njegov-zivot>.
- Petrović, Predrag. 2009. „Neprijatelj kao suština političkog.” *Bezbednost Zapadnog Balkana* 4 (13): 3–8.
- RTS. 2022a. „Izrazito opasan predator. Primećen crni panter kod Apatina, građani se pozivaju na oprez.” *Dnevno*, 10. 11. 2022. Последњи приступ 11. 2. 2023. <https://dnevno.me/Globus/-/primijecen-crni-panter-kod-apatina-gradani-se-pozivaju-na-oprez-10-11-2022-17-35-50>.
- RTS. 2022b. „U potrazi za crnim panterom angažovan dron sa termovizijskom kamerom.” *NI*, 12. 11. 2022. Последњи приступ 14. 5. 2023. <https://rs.n1info.com/vesti/u-potrazi-za-crnim-panterom-angazovan-dron-s-termovizijskom-kamerom>.

- Sally, Eden. 2008. „Okoliš.” U *Kulturna geografija: kritički rječnih ključnih pojmova*. ur. David Atkinson i Peter Jackson, 91–101. Zageb: Disput.
- Sneddon, Andrew. 2015. “Symbolic Value.” *The Journal of Value Inquiry* 50 (2): 395–413. doi: 10.1007/s10790-015-9519-4.
- Spasić, Ivana i Tamara Petrović Tamara. 2012. „Varijante ’Treće Srbije’”. *Filozofija i društvo* 23 (3): 23–44. doi: 10.2298/FID1203023S.
- Splichal, Slavko. 2015. “Legacy of Elisabeth Noelle-Neumann: The Spiral of Silence and Other’ Controversies.” *European Journal of Communication* 30 (3): 353–363. doi: 10.1177/0267323115589265.
- Stojanović, Luka. 2022. „Šta Mađari kriju o nestanku crnog pantera? Obećali nam informacije o nestalom predatoru, a onda je usledio obrt.” *Srbija danas*, 26. 11. 2022. Последњи приступ 11. 5. 2022. <https://www.sd.rs/vesti/drustvo/sta-madari-kriju-o-crnom-panteru-obekali-informacije-onda-je-usledio-obrt-2022-11-24>.
- Subotičke*. 2022. „Kada crni panter bude uhvaćen, biće uspavan i imobilizovan u Zoološkom vrtu na Paliću?” *Subotičke*, 14. 11. 2022. Последњи приступ 15. 5. 2023. <https://suboticke.rs/vesti/kada-crni-panter-bude-uhvacen-bice-uspavan-i-imobilizovan-u-zooloskom-vrtu-na-palicu>.
- Telegraf*. 2021. „Kamere snimile pantera u blizini granice sa Srbijom. Mađari jure odbeglu životinju.” *Telegraf*, 15. 12. 2021. Последњи приступ 15. 5. 2023. <https://www.telegraf.rs/zanimljivosti/svastara/3432413-kamere-snimile-crnog-pantera-nedaleko-od-granice-sa-srbijom-madjadi-jure-odbeglu-zivotinju>.
- Todorov, Cvetan. 1994. *Mi i drugi*. Beograd: XX vek.
- Uzuegbunam, Chikezie. 2013. “Sensationalism in the media: the right to sell or the right to tell?” *Journal of Communication and Media Research* 5 (1): 69–78.
- Vidaković, Mihailo. 1995. *Komično u filmu*. Beograd: Institut za film.
- Vlajović, Ivana. 2022. „Misterija crnog pantera u okolini Apatina: dok se jedni plaše, drugi zbijaju šale dok traje potraga za velikom mačkom.” *Euronews*, 17. 11. 2022. Последњи приступ 15. 5. 2023. <https://www.euronews.rs/srbija/drustvo/69173/misterija-crnog-pantera-u-okolini-apatina-jedni-se-plase-a-drugi-zbijaju-sale-dok-traje-potruga-za-velikom-mackom/vest>.

Zanini, Pjero. 2002. *Značenja granice*. Beograd: Clio.

Zarić, Zorica. 2022. „Srbi zaplašili predatora: Panter zbrisao u Hrvatsku?!”
Alo, 15. 11. 2022. Последњи приступ 17. 11. 2022. <https://www.alo.rs/vesti/drustvo/692534/srbi-zaplasili-predatora/vest>.

Žirarde, Raul. 2000. *Politički mitovi i mitologije*. Beograd: XX vek.

Sanja Lazarević Radak*

Institute for Political Studies, Belgrade

SYMBOLIC ASPECTS OF A SECONDARY NEWS: A CASE STUDY ON MEDIA REPORTING ON APPEARANCE OF A PANTHER ON BORDERS OF REPUBLIC OF SERBIA

Resume

In November 2022 the media in Serbia reported that the black panther roams the forests of North Bačka. Based on John Langer's concept of „other news” and Kelsey's understanding of discursive mythologies, three media discourses on the appearance of the panther in Apatin were critically analyzed: 1. The panther as a metaphor of hostile otherness; 2. Panther as an imaginary friend and ally of ecological and other opposition; 3. Folklore on Panther as a narrative space of escape and a source of psychological comfort. The rich mythological potential of the panther, his power of transformation, hiding, disappearing, and reappearing enables the inclusion of discourses on various ambivalent meanings, among which hostile otherness and friendly affection and adoration stand out. In public discourse, the symbolic potential of Vojvodina gains importance as a place of wilderness and porous classification, as well as a space where seemingly incompatible otherness coexists. Placing these and another close phenomenon near the borders is related to the ambivalent nature of the panther. It is based on the representation of the border as an undefined space where fantastic encounters and mysterious otherness occur. The administrative alternation of the space where the panther appears and the proximity of the two administrative borders, Hungary and Croatia, will play a decisive role in enabling the panther to function as an internal, or in a radical form,

* E-mail address: sanjalazarevic7@gmail.com; ORCID: 0000-0001-9332-4343.

hidden, dangerous, hostile otherness. In an apparently critical tone, the media reports that the news on the panther has ideologically divided the country into those who favor euthanasia and those whose concern for the panther's fate goes beyond ordinary existential concern. Understood as a part of an endangered world, marginal and wandering, displaced and exposed to risks caused by an inefficient state apparatus, the panther functions as a metaphor for the threat to Serbia's environment by the authorities as a source of ecological negligence. The panther, as a ferocious beast and as a good savage, cannot be deprived of its appeal, even when interest in its media potential wanes. As the protagonist of a newspaper story, he enables identification with heroes and saviors and further identification of the subject with his ordeals, sufferings, or triumphs. In this way, its use in the media is a universal tool for satisfying the fantasies of news consumers.

Keywords: panther, media, discourse, otherness, inner/external enemy

* Овај рад је примљен 1. новембра 2024. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 29. новембра 2024. године.